

Michael Harner

CALEA ȘAMANULUI

Un ghid pentru putere și vindecare

Traducere din limba engleză:
CONSTANTIN STAN MARIAN

EDITURA HERALD
București

Cuprins

Mulțumiri	7
Prefață la ediția a treia	11
Introducere	17
Capitolul întâi	
DESCOPERIREA CĂII	29
Capitolul doi	
CĂLĂTORIA ȘAMANICĂ: INTRODUCERE	55
Capitolul patru	
ANIMALE DE PUTERE	108
Capitolul cinci	
CĂLĂTORIA DE RESTAURARE A PUTERII	128
Capitolul șase	
PRACTICA PUTERII	164
Capitolul șapte	
EXTRAGEREA INTRUZIUNILOR NOCIVE	192
Postfață	224
Anexa A	
TOBE, ZORNĂITOARE ȘI ALTE AUXILIARE	233
Anexa B	
JOCUL MÂINII - AȘA CUM ESTE PRACTICAT DE INDIENII	
FLATHEAD	235
Referințe - prefață	242
Bibliografie	243
Index	250

Pentru Sandra, Terry și Jim

„... Vracii aborigeni, departe de a fi pungași, șarlatani sau ignoranți, sunt oameni de *înaltă* clasă; mai precis, oameni care au făcut pasul către tărâmul unei vieți tainice, pas pe care cei mai mulți bărbați adulți nu îndrăznesc să-l facă – un pas ce implică disciplină, antrenament mental, curaj și perseverență... ei sunt oameni respectați pentru personalitatea lor, care, deseori, este remarcabilă... ei au o enormă semnificație socială, sănătatea psihică a grupului depinzând, în mare măsură, de încrederea în forțele lor... diferitele puteri extrasenzoriale ce le sunt atribuite nu trebuie imediat respinse ca simple expresii ale magiei primitive sau basme, căci mulți dintre ei s-au specializat în funcționarea minții umane și în modurile în care mintea influențează atât corpul cât și mintea...”

Din volumul *Aboriginal Men of High Degree*,
al regretatului antropolog australian
A. P. Elkin (1945:78-79)

Prefață la ediția a treia

Au trecut zece ani de la apariția primei ediții a acestei cărți¹, ani care s-au dovedit cu adevărat remarcabili pentru renașterea șamanică. Înainte de această perioadă, șamanismul începuse să dispară vertiginos de pe Planetă, pe măsură ce misionarii, coloniștii, guvernele și interesele comerciale începuseră să copleșească populațiile tribale și vechile lor culturi. Cu toate acestea, în ultimul deceniu, șamanismul a revenit în viața umană cu o forță uimitoare, chiar și în fortărețe urbane ale „civilizației” occidentale, precum New York și Viena. Renașterea a fost atât de subtilă, încât cea mai mare parte a publicului nu este poate nici măcar conștientă de existența acestui fenomen numit șamanism, și cu atât mai puțin de faptul că a revenit. Există însă un alt tip de public – ce crește cu rapiditate și cuprinde acum mii de persoane în Statele Unite și în străinătate – care a adoptat șamanismul și a făcut din el o parte din viața personală².

Întoarcerea șamanismului i-a pus în încurcătură pe mulți observatori din afara mișcării, astfel încât aș vrea să sugerez câțiva dintre factorii care au contribuit la renașterea acestuia. Un motiv care stă la baza interesului crescut pentru șamanism este acela că mulți oameni educați și inteligenți au lăsat în urmă Era Credinței. Nu mai au credea că dogma și autoritatea ecleziastice le pot oferi dovezi adecvate ale existenței tărâmurilor spiritului sau

¹ Prima ediție (Harner 1980) a fost publicată de Harper & Row; a doua ediție (Harner 1982) de Bantam Books.

² Pentru informații suplimentare despre această mișcare, vezi Doore 1988, Drury 1989, Nicholson 1987, Townsend 1987 și publicațiile trimestriale, *Foundation for Shamanic Studies Newsletter* și *Shaman's Drum*.

chiar dovezi ale existenței spiritului. Mărturiile la mâna a doua sau a treia din textele religioase concurente și limitate cultural provenite din alte vremuri și locuri nu sunt suficient de convingătoare pentru a furniza paradigme utile existenței personale a acestora.

„New Age” este în parte o ramură a Erei Științei, aducând în viața personală consecințele paradigmatică generate de două veacuri de aplicare serioasă a metodei științifice. Acești copii ai Erei Științei, printre care mă număr și eu, preferă să ajungă nemijlocit și experimental la propriile concluzii cu privire la natura și limitele realității. Șamanismul furnizează o cale către efectuarea acestor experimente personale, întrucât este o metodologie, și nicidecum o religie.

Era Științei a produs LSD-ul, iar multe persoane care au adoptat șamanismul au făcut deja „experimente”, chiar dacă în mod informal, cu droguri care au prilejuit „călătorii” psihedelice, neavând însă un cadru sau o disciplină în care să-și plaseze experiențele. Au căutat în cărțile lui Castaneda și ale altora hărți care să-i îndrume în propria experiență și au simțit că șamanismul este cel care le oferă cartografia secretă pe care o căutau.

Era Științei a produs de asemenea EAM (experiențe în apropierea morții) la o scară largă, datorită unui nou nivel de tehnologie medicală care a permis unui număr de milioane de americani să fie resuscitați dintr-o stare de moarte definită clinic. Experiențele în apropierea morții, deși neplănuite, s-au dovedit a fi experimente personale care au pus la încercare și au schimbat în general asumptiile anterioare ale supraviețuitorilor EAM referitoare la realitate și la existența spiritului. Acești oameni au căutat la rândul lor hărți și, pe parcursul căutării, mulți au făcut apel la vechile metode șamanice.

Metodele șamanice necesită o disciplină relaxată, caracterizată prin concentrare și voință. Șamanismul contemporan, asemenea celui întâlnit la majoritatea culturilor tribale, folosește de obicei un sunet monoton de percuție pentru a accede la o stare

modificată de conștiință. Această metodă clasică ce nu depinde de droguri este remarcabil de sigură. Dacă practicanții nu-și păstrează concentrarea și disciplina, revin pur și simplu la starea de conștiință obișnuită. Nu există nici o perioadă prestabilită de manifestare a stării modificate de conștiință ce tinde să se petreacă în cazul utilizării drogurilor psihedelice.

În același timp, metodele șamanice clasice au efecte surprinzător de rapide, astfel încât majoritatea persoanelor pot ajunge în câteva ore la experiențe pentru care le-ar fi trebuit, în alte circumstanțe, ani de meditație tăcută, rugăciune sau psalmodiere. Cel puțin din acest motiv, șamanismul se potrivește perfect cu viața contemporană a oamenilor ocupați, tot așa cum s-a potrivit, de exemplu, cu viața populațiilor eschimose (inuite) ale căror activități diurne erau pline de sarcini ce țineau de lupta pentru supraviețuire, dar ale căror seri puteau fi dedicate șamanismului.

Un alt factor care a contribuit la revenirea șamanismului îl constituie dezvoltarea recentă a abordărilor holistice ale problemelor de sănătate, care folosesc în mod activ mintea pentru a ajuta în procesul de vindecare și pentru a menține o stare de sănătate generală bună. Multe dintre practicile New Age din domeniul holistic al sănătății reprezintă redescoperirea, prin experimentări recente, a unor metode cunoscute cândva la scară largă în practica tribală și populară. Șamanismul, ca sistem ce cuprinde o mare parte din această veche cunoaștere, se bucură de tot mai multă atenție din partea celor care caută noi soluții la problemele de sănătate, fie ele de ordin fizic sau mental-emoțional³. Tehnici specifice folosite de multă vreme în șamanism, precum modificarea stării de conștiință, reducerea stresului, vizualizarea, gândirea pozitivă și ajutorul furnizat de surse neobișnuite, reprezintă unele dintre abordările folosite acum în practica holistică contemporană.

³ De exemplu, vezi Achterberg 1985, Dossey 1988, Grof 1988 și Lawlis 1988.

Introducere

Șamanii – pe care noi, în lumea „civilizată”, i-am numit „tă-măduitori” și „vraci” – sunt păstrătorii unui corpus remarcabil de tehnici străvechi pe care le folosesc pentru a obține și menține starea de bine și vindecarea pentru ei înșiși și alți membri ai comunităților lor. Aceste metode șamanice sunt frapant de asemănătoare peste tot în lume, chiar în cazul unor popoare ale căror culturi diferă sensibil în alte privințe, și care, de zeci de mii de ani, au fost separate de oceane și continente.

Aceste așa-zise „popoare primitive” nu aveau la dispoziție tehnologia noastră medicală modernă, ceea ce le-a motivat să dezvolte capacitățile minții omenești de menținere a sănătății și de vindecare, capacități complet netehnologice. Unitatea fundamentală a metodelor șamanice sugerează că, prin metoda aproximărilor succesive, oamenii au ajuns la aceleași concluzii.

Șamanismul este o mare aventură mentală și emoțională, în care sunt implicați atât pacientul, cât și vindecătorul. Prin încercările eroice la care este supus în călătoria lui, șamanul își ajută pacienții să depășească perspectiva lor normală, obișnuită, a realității, inclusiv perspectiva asupra lor înșile ca bolnavi. Șamanul le arată pacienților săi că, din punct de vedere emoțional și spiritual, ei nu sunt singuri în lupta împotriva bolii și a morții. Șamanul își face pacienții părtași la puterile sale speciale, convingându-i, la un nivel de conștiință profund, că un alt om este dornic să se sacrifice pentru a-i ajuta. Sacrificiul de sine al șamanului face să apară o implicare emoțională de aceeași intensitate din partea pacienților săi, care se simt obligați să lupte împreună cu șamanul pentru a se salva. Implicarea și vindecarea merg mână în mână.

În prezent, descoperim că până și succesele medicinei occidentale ce par a ține de miracol nu sunt întotdeauna adecvate pentru a rezolva complet toate problemele celor ce sunt bolnavi sau doresc să evite boala. Profesioniștii din sănătate și pacienții lor caută metode suplimentare de vindecare, mulți indivizi sănătoși implicându-se, de asemenea, în experimente personale pentru a descoperi modalități alternative funcționale în obținerea stării de bine. Adesea, profanului sau chiar profesionistului din sănătate îi este dificil să distingă elementele eronate de cele eficiente din cadrul acestor experimente. În schimb, vechile metode ale șamanismului au trecut deja proba timpului; de fapt, ele au fost testate mult mai mult timp decât, de exemplu, psihanaliza și diverse alte tehnici psihoterapeutice. Unul dintre scopurile acestei cărți este de a ajuta occidentalii din zilele noastre să profite pentru prima oară de acest tip de cunoaștere în tentativele lor de a completa modalitățile de lucru proprii medicinei moderne.

Utilizând metodele descrise în această carte, veți avea prilejul să experimentați puterea șamanică și să vă ajutați pe voi înșivă și pe alții. În atelierile mele dedicate puterii și vindecării șamanice în America de Nord și Europa, studenții au demonstrat în repetate rânduri că cei mai mulți occidentali se poate iniția cu ușurință în practicile fundamentale ale șamanismului. Calea din vechime este atât de puternică și sondează atât de adânc în mentalul omenesc, încât condiționările culturale, sistemele de credințe și presupuziții asupra realității pe care le nutrește cineva sunt practic irelevante.

Unii se vor întreba, probabil, dacă șamanismul poate fi învățat dintr-o carte. Întrebarea este justificată, într-o anumită măsură; în cele din urmă, cunoașterea șamanică nu poate fi dobândită decât prin experiență individuală. Cu toate acestea, pentru a utiliza metodele, mai întâi trebuie să le înveți. Ele pot fi învățate în mai multe feluri. De exemplu, la populația Conibo de pe cursul superior al Amazonului, se consideră că este mai bine „să înveți de la copaci” decât de la un alt șaman. Printre

aborigenii siberieni, o importantă sursă de cunoaștere șamanică era experiența legată de moarte/renaștere. În anumite culturi orale, indivizii răspund spontan la „chemarea” șamanismului, fără niciun fel de pregătire specială, în vreme ce în altele, ei se pregătesc sub îndrumarea unui șaman practician, pe perioade ce pot varia între o zi și peste cinci ani.

În cultura occidentală, cei mai mulți oameni nu vor avea nici măcar prilejul de a întâlni un șaman, darămite cel de a se pregăti sub îndrumarea unuia. Totuși, deoarece cultura noastră se bazează pe cuvântul scris, nu trebuie să fii în situația ucenicului pentru a învăța; un îndrumar scris poate furniza informațiile metodologice esențiale. Deși, la început, faptul de a învăța tehnicile de bază ale șamanismului dintr-o carte poate să ți se pară ciudat, insistă. Experiențele tale șamanice își vor demonstra valoarea. Ca în oricare alt domeniu de studiu, faptul de a lucra direct cu un profesionist constituie încă un atu. Cei ce doresc o asemenea experiență pot participa la ateliere de formare (vezi Anexa A).

În șamanism, menținerea puterii personale a cuiva este fundamentală pentru starea de bine. Cartea vă familiarizează cu câteva metode șamanice fundamentale în refacerea și menținerea puterii personale și în utilizarea ei pentru ajutorarea altora care sunt slăbiți, bolnavi sau răniți. Tehnicile sunt simple și puternice. Pentru utilizarea lor nu este necesară „credința”, nici modificări ale presupuzițiilor pe care le aveți asupra realității în starea de conștiință obișnuită. De fapt, sistemul nu necesită modificări nici măcar la nivelul inconștientului, deoarece el activează doar ceea ce există deja. Cu toate acestea, dacă tehnicile de bază ale șamanismului sunt simple și relativ ușor de învățat, practicarea efectivă a șamanismului necesită auto-disciplină și devoțiune.

Angajându-se în practica șamanică, individul se mișcă între ceea ce eu denumesc Starea de Conștiință Obișnuită (SCO) și Starea de Conștiință Șamanică (SCȘ). Aceste stări de conștiință

reprezintă elemente-cheie pentru a înțelege, de exemplu, cum poate vorbi Carlos Castaneda despre o „realitate obișnuită” și o „realitate neobișnuită.” Diferența dintre aceste stări de conștiință poate fi eventual ilustrată referindu-ne la animale. Dragonii, grifonii și alte animale pe care le-am considera „mitologice” în SCO sunt „reale” în SCȘ. Ideea că există animale „mitice” este o construcție mentală utilă și validă în experiențele SCO, dar devine superfluă și irelevantă în cele din SCȘ. Putem spune că o persoană aflată în SCO va eticheta drept „fantezii” experiențele din SCȘ. Invers, cineva aflat în SCȘ poate percepe experiențele din SCO ca iluzorii în termenii SCȘ. Ambele poziții sunt îndreptățite din perspectiva propriilor stări de conștiință.

Șamanul are avantajul de a se putea mișca liber între diferitele stări de conștiință. El poate intra în SCO a unui neșaman, împărtășindu-i sincer opiniile legate de natura realității din acea perspectivă. Apoi, șamanul poate să se întoarcă în SCȘ pentru a dobândi confirmarea directă a mărturiei altora care și-au descris experiențele din acea stare.

Observația senzorială este baza definiției empirice a realității; și nimeni nu a dovedit încă, nici măcar în științele ce vizează realitatea obișnuită, că există doar o singură stare de conștiință valabilă pentru observațiile directe. Din punctul de vedere al SCȘ, realitatea obișnuită este „mitologică”; iar pentru SCO, realitatea neobișnuită este un simplu „mit”. Este extrem de dificil să emitem judecăți nepărtinitoare despre validitatea experiențelor în stări de conștiință opuse.

Pentru a înțelege ostilitatea profundă cu care au fost întâmpinate operele lui Castaneda în anumite cercuri, trebuie să ne amintim că acest tip de prejudecăți apare deseori. El reprezintă echivalentul etnocentrismului pe care îl descoperim în relația dintre culturi. Dar, în acest caz, principala problemă nu o constituie limitările proprii experienței *culturale* a individului, ci limitările proprii experienței *conștiente* a cuiva.

CALEA ȘAMANULUI

Capitolul întâi

DESCOPERIREA CĂII

Prima mea perioadă mai lungă de lucru pe teren ca antropolog s-a petrecut cu peste două decenii în urmă pe versanții estici ai Anzilor ecuadorieni printre indienii Jivaro (Hi-varo), sau *Untsuri Shuar*. Pe vreme aceea, indienii Jivaro erau faimoși pentru felul în care practicau „micșorarea capului”, practică aproape complet dispărută în zilele noastre, și pentru faptul că practicau intens șamanismul, ceea ce se întâmplă și în prezent. Am adunat cu succes foarte multe informații în anii 1956 și 1957, dar am rămas un observator exterior al lumii șamanului.

Câțiva ani mai târziu, Muzeul American de Istorie Naturală m-a invitat să fac o expediție în zona peruviană a Amazonului pentru a studia, timp de un an, cultura indienilor Conibo din regiunea râului Ucayali. Am acceptat, încântat că voi avea ocazia să efectuez noi cercetări asupra fascinantelor culturi din pădurile de pe cursul superior al Amazonului. Această activitate de teren s-a desfășurat în anii 1960 și 1961.

Doresc să vă împărtășesc două experiențe deosebite care au jucat un rol major, ajutându-mă să descopăr calea șamanului, așa cum este ea practică de indienii Conibo și Jivaro. Ele vor transmite, probabil, ceva din incredibila lume ascunsă care se deschide în fața exploratorului șamanic.

Locuiam de mai bine de jumătate de an într-un sat al indienilor Conibo, situat pe malul unui lac izolat format de

apele unui afluent al Rio Ucayali. Cercetările mele antropologice asupra culturii indienilor Conibo se desfășuraseră în bune condițiuni, dar tentativele mele de a culege informații despre religia lor nu fuseseră încununate de prea mult succes. Oamenii erau prietenoși, dar evitau să vorbească despre domeniul supranaturalului. În cele din urmă, mi-au spus că dacă doream cu adevărat să învăț, trebuie să iau băutura sacră a șamanilor făcută din *ayahuasca*, „vinul sufletului”. Am acceptat, curios și plin de presentimente, deoarece mă avertizaseră că experiența va fi foarte înspăimântătoare.

A doua zi dimineața, prietenul meu Tomas, blândul bătrân al satului, a plecat în pădure să culeagă lujerii. Înainte de a pleca, mi-a spus să postesc: un mic dejun frugal și nimic la prânz. S-a întors la amiază cu suficienți lujeri de *ayahuasca* și frunze ale plantei *cawa* pentru a umple un cazan de 57 de litri. Le-a fiert întreaga după-amiază, până când a obținut un lichid închis la culoare, cam un sfert din cantitatea inițială, pe care l-a turnat într-o sticlă veche și l-a lăsat să se răcească până la apusul soarelui, când a spus că urma să-l bem.

Indienii au pus botnițe câinilor din sat pentru a nu putea să latre. Mi s-a spus că zgomotul câinilor care latră putea să-l facă pe cel ce a băut *ayahuasca* să-și piardă mințile. Copiii au fost avertizați să păstreze tăcerea, iar odată cu apusul soarelui, peste micul sat s-a așternut liniștea.

Când scurtul crepuscul ecuatorial a fost alungat de întuneric, Tomas a turnat o treime din conținutul sticlei într-o tigvă și mi-a dat-o. Toți indienii priveau. Mă simțeam precum Socrate în mijlocul compatrioților săi atenieni, acceptând cucuta – îmi amintisem brusc că unul dintre numele utilizate de locuitorii zonei peruviene a Amazonului pentru *ayahuasca* era „mica moarte.” M-am grăbit să beau fiertura. Avea un gust straniu, puțin amar. Apoi, am așteptat ca Tomas să-și bea porția, dar a spus că, în cele din urmă, se hotărâse să nu participe.

M-au pus să mă întind pe o platformă de bambus sub marele acoperiș de paie al casei comune. Satul era tăcut, nu se auzeau decât greierii și strigătele îndepărtate ale unei maimuțe urlătoare pierdute în imensitatea junglei.

Cum stăteam cu ochii în sus, holbându-mă în beznă, au început să apară vagi linii de lumină. Ele au devenit mai clare și mai labirintice, izbucnind într-o jerbă de culori strălucitoare. Sunetul venea din depărtări, ceva asemănător unei cascade, un sunet din ce în ce mai puternic, până ce mi-a inundat urechile.

Cu doar câteva minute mai înainte eram dezamăgit, fiind convins că *ayahuasca* nu va avea niciun efect asupra mea. Acum sunetul apei învolburate îmi asalta urechile. Începeam să simt cum îmi amortește falca, iar senzația urca spre tâmpile.

Deasupra capului, liniile neclare au devenit mai luminoase și s-au întreșut treptat pentru a forma un baldachin asemănător unui mozaic cu motive geometrice dintr-un vitraliu. Nuanțele de un violet strălucitor au format un acoperiș ce se estindea neîncetat deasupra mea. În interiorul acestei caverne celeste, auzeam tot mai puternic sunetul apei și puteam vedea figuri obscure mișcându-se tainic. Pe măsură ce ochii mei se obișnuiau cu acest clarobscur, scena mișcătoare s-a precizat, începând să semene cu un imens parc de distracții, un carnaval supranatural al demonilor. În centru, dirijând toate activitățile și uitându-se drept la mine, era un gigantic cap de crocodil care rânjea și din ale cărui fălci cavernoase țâșnea un șuvoi torențial de apă. Apele creșteau încet, la fel și baldachinul de deasupra lor, până când scena s-a metamorfozat într-o simplă dualitate – cerul deasupra și marea dedesubt. Toate creaturile dispăruseră.

Apoi, din poziția mea apropiată de suprafața apei, am început să văd două bărci ciudate, zburând lin înapoi și încolo, plutind spre mine prin văzduh, apropiindu-se tot mai mult. S-au contopit pentru a forma o singură navă, cu o imensă provă precum un cap de dragon, asemănătoare cu cea a unei corăbii vikinge.